

Paulina Graczyk, Agata Myszkowska*

Bilans bilansowi nierówny, czyli MSSF a US GAAP na przykładzie sektora paliwowego

Wprowadzenie

Sprawozdania finansowe podmiotów gospodarczych mają istotne znaczenie nie tylko dla zarządzających nimi kadr kierowniczych, ale także dla wszystkich odbiorców informacji finansowej. Sprawozdania ilustrują efekty działalności jednostki, a także są podstawą do analizy i oceny jej sytuacji dla inwestorów, którzy rozważają możliwość ulokowania kapitału w danej spółce. Najlepszym rozwiązaniem dla inwestorów lokujących zasoby pieniężne w podmiotach gospodarczych na całym świecie, a także dla międzynarodowych korporacji, byłaby sytuacja, w której stan i wyniki finansowe w różnych krajach byłyby oparte na tych samych koncepcjach i – co za tym idzie – były porównywalne. Oczywiście jest także, że we współczesnej, bardzo zglobalizowanej gospodarce idealnym rozwiązaniem byłby jeden, ogólnie przyjęty i akceptowany na całym świecie zestaw standardów rachunkowości¹. Rzeczywistość pokazuje jednak, że zarówno zasady rachunkowości, jak i standardy sprawozdań finansowych są zróżnicowane. Dzieje się tak z uwagi na różnice w uwarunkowaniach historycznych, społecznych, systemach prawnych, a także z powodu wpływu różnych czynników kulturowych i politycznych w różnych częściach świata. Można powiedzieć, że każdy kraj „mówi innym językiem rachunkowości”.

Jednym z najbardziej istotnych wydarzeń dotyczących standaryzacji sprawozdań finansowych było powstanie w 1973 r. w Londynie Komitetu Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (*International Accounting Standards Committee*), obecnie Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (*International Accounting Standards Board*). Do roku 2001

¹ <http://www.frr.pl/news/330/poznaj-amerykanske-standardy-rachunkowosci-us-gaapwywia> [dostęp: 26.01.2017].

Komitet ten opracował niemalże 40 standardów i 24 interpretacje standardów, które zostały poświęcone różnym kwestiom rachunkowości oraz sprawozdawczości finansowej. Na ich podstawie opracowywane są Dyrektywy Rachunkowości, które w gruncie rzeczy są swoistą transpozycją MSR/MSSF do krajów UE. Równie znaczące było wydanie 9 czerwca 2002 r. przez Komisję Europejską rozporządzenia nr 1606/2002, zgodnie z którym MSSF obowiązywać zaczęły w krajach członkowskich Unii Europejskiej².

Kolejnym ważnym wydarzeniem na skalę międzynarodową było utworzenie w USA w roku 1959 Rady ds. Zasad Rachunkowości, a w 1973 roku – Rady Standardów Rachunkowości Finansowej (FASB). W ten sposób powstały współczesne standardy rachunkowości amerykańskiej, czyli Ogólnie Akceptowane Zasady Rachunkowości (*Generally Accepted Accounting Principles – GAAP*)³.

1. Bilans w ujęciu MSSF i US GAAP – podstawowe elementy i ich klasyfikacja

Częścią sprawozdania finansowego każdej jednostki gospodarczej jest bilans, czyli dokument sprawozdawczy przedstawiający jej sytuację na dany dzień, tzw. dzień bilansowy.

MSR 1 określa sposób, w jaki przedstawiane są elementy bilansu, czyli aktywa i pasywa. W bilansie ujmowane są jedynie te pozycje, które spełniły warunki ich uznawania – czyli takie, które w przyszłości albo przyniosą jednostce korzyści, albo spowodują utratę tychże korzyści⁴. Klasyfikacja aktywów może przebiegać na podstawie dwóch warunków – okresu realizacji korzyści lub ogólnego stopnia płynności. MSR 1 wymaga przedstawiania aktywów z podziałem na krótkoterminowe i długoterminowe. Tym samym dopuszcza jednak ich podział na trwałe i obrotowe. Niezależnie od przyjętego kryterium istnieje obowiązek w stosunku do każdej pozycji majątku ujawnienia kwoty spodziewanej do realizacji w okresie do 1 roku i dłuższym. Klasyfikacja zobowiązań wymaga ustalenia momentu utraty

² J. Turyna, *Standardy rachunkowości MSR – GAAP – Polskie ustawodawstwo*, Difin, Warszawa 2003, s. 10.

³ J. Turyna, *Standardy rachunkowości...*, s. 121–122.

⁴ E. Walińska, A. Wencel, A. Jurewicz, J. Gad, *Sprawozdanie finansowe według MSSF – zasady prezentacji i ujawniania informacji*, Warszawa 2011, s. 143–145.

korzyści. Dzięki wdrożeniu kryterium czasu do podziału aktywów i zobowiązań możliwe jest przeanalizowanie i ocenienie sytuacji finansowej jednostki zarówno w krótkim, jak i długim okresie. Może to zagwarantować łatwość podejmowania decyzji w oparciu o sprawozdania finansowe jednostki. W odrębny sposób prezentowany jest w bilansie kapitał własny. MSR 1 podaje minimum informacji, których prezentacja w bilansie jest konieczna. Zgodnie z par. 54 MSR 1 „bilans zawiera co najmniej następujące pozycje (...): rzeczowe aktywa trwałe, nieruchomości inwestycyjne, wartości niematerialne, aktywa finansowe, inwestycje rozliczane zgodnie z metodą praw własności, aktywa biologiczne, zapasy, należności z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe należności, środki pieniężne i ich ekwiwalenty, zobowiązania z tytułu dostaw i usług oraz pozostałe zobowiązania, rezerwy, zobowiązania finansowe, zobowiązania i aktywa dotyczące podatku bieżącego, zgodnie z wymogami MSR 12 Podatek dochodowy, rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego oraz aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego, zgodnie z wymogami MSR 12, udziały mniejszości zaprezentowane w kapitale własnym i wyemitowany kapitał podstawowy oraz pozostałe kapitały przypadające udziałowcom jednostki dominującej”⁵. Według MSR 1 struktura bilansu jest elastyczna, tzn. standard nie określa formatu bilansu, lecz wymaga tylko przedstawiania minimalnej liczby pozycji. Zgodnie z MSSF 5 w bilansie jednostki należy osobno ująć łączną kwotę aktywów, które przeznaczone są do zbycia, a także aktywów oraz zobowiązań zaliczających się do grupy zbycia (przeznaczonej do sprzedaży)⁶.

Jeżeli chodzi o US GAAP, w żadnym ze standardów, które zostały opracowane przez FASB nie zawarto klasyfikacji aktywów, zobowiązań i kapitałów własnych. Jedynym wymogiem amerykańskich standardów jest prezentacja aktywów podzielonych na trwałe i obrotowe. Przedsiębiorstwa amerykańskie mają zatem swobodę funkcjonowania i w ramach własnej, opracowanej przez siebie polityki rachunkowości mogą ustalić szczegółową strukturę bilansu (wciaż jednak w zgodzie z wytycznymi branżowymi).

⁵ Zob. Międzynarodowy Standard Rachunkowości 1, *Prezentacja sprawozdań finansowych*, par. 68.

⁶ E. Walińska, A. Wencel, A. Jurewicz, J. Gad, *Sprawozdanie finansowe według MSSF...*, s. 145.

Jedynie notowane na giełdzie amerykańskie spółki publiczne mają obowiązek zachowania minimalnego zestawu informacji, których regulacje szczegółowo przedstawione są w Regulacji S-X⁷.

Ramy Konceptualne Sprawozdawczości Finansowej wskazują na cztery podstawy wyceny elementów sprawozdań finansowych, zaś Ramy Konceptualne US GAAP – pięć⁸.

Tabela 1. Podstawy wyceny wg MSR i US GAAP

MSR	US GAAP
Koszt historyczny	Koszt historyczny
Koszt bieżący	Koszt bieżący
Wartość realizacji	Wartość realizacji
Wartość bieżąca	Wartość bieżąca
	<u>Bieżąca wartość rynkowa</u>

Źródło: opracowane własne.

2. LOTOS S.A. – analiza raportu o stanie finansowym podmiotu na koniec 2015 r.⁹

Grupa LOTOS S.A. należy do jednych z największych przedsiębiorstw w Polsce. Prowadzi swoją działalność w kraju i poza jego granicami. Grupa LOTOS specjalizuje się w wydobywaniu i przerabianiu ropy naftowej oraz sprzedawaniu wysokiej jakości produktów naftowych¹⁰. Według klasyfikacji Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie, Grupa LOTOS S.A. zalicza się do sektora paliwowego.

Sprawozdanie finansowe spółki LOTOS SA. zostało sporządzone zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej („MSSF”) zatwierdzonymi przez UE na dzień 31.12. 2015 r. Sporządzenie

⁷ M. Ambroziak, *Zrozumieć sprawozdanie polskie, MSSF, US GAAP*, t. 1, C.H Beck, Warszawa 2010, s. 206.

⁸ A. Jaruga, *Międzynarodowe regulacje rachunkowości. Wpływ na rozwiązania krajowe*, C.H. Beck, Warszawa 2002, s. 102–103.

⁹ Opracowana na podstawie Sprawozdania Finansowego Spółki LOTOS S.A. z roku 2015.

¹⁰ http://inwestor.lotos.pl/180/grupa_kapitalowa/o_grupie_lotos, [dostęp: 10.02.2017].

go wymagało przyjęcia określonych koncepcji oraz dokonania pewnych szacunków i osądów, które miały wpływ na wielkości przedstawione w sprawozdaniu finansowym.

Wycena rzeczowych aktywów trwałych spółki LOTOS S.A. (z wyjątkiem gruntów) odbywała się według ceny nabycia lub kosztu wytworzenia, które pomniejszane były o umorzenie i o odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości. Jednostka aktywuje otrzymane bezpłatnie prawo wieczystego użytkowania gruntów według wartości godziwej.

Aktywa niematerialne są rozpoznawane, jeżeli istnieje prawdopodobieństwo, że w przyszłości wywołają one napływ do jednostki korzyści ekonomicznych. Początkowe ujęcie aktywów niematerialnych odbywa się według cen nabycia lub kosztu wytworzenia – jeśli są nabyte w ramach oddzielnej transakcji. Po ujęciu początkowym aktywa niematerialne są wyceniane według cen nabycia lub kosztu wytworzenia pomniejszonych o umorzenie oraz o odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości.

Zapasy jednostki są wyceniane według niższej z dwóch wartości: ceny nabycia lub kosztu wytworzenia i ceny sprzedaży netto. Spółka wykazuje zapasy obowiązkowe jako aktywa krótkoterminowe ze względu na rotację w krótkim okresie.

Pochodne instrumenty finansowe spółki LOTOS S.A. przedstawiane są jako odrębna pozycja bądź w ramach pozostałych aktywów i zobowiązań, jeśli ich wartość jest dla spółki nieistotna. Instrumentami pochodnymi wykorzystywanymi przez spółkę są przede wszystkim kontrakty walutowe typu forward. Mają one zabezpieczyć jednostkę przed ryzykiem zmian kursów wymiany walut. Jednostka korzysta także z transakcji typu futures, aby zarządzać ryzykiem cen uprawnień do emisji dwutlenku węgla (CO₂). Kapitały własne jednostka ujmuje w księgach rachunkowych według ich rodzajów i zasad opisanych przepisami prawa i postanowieniami Statutu Spółki. Kapitał podstawowy Grupy LOTOS S.A. jest wykazywany według wartości nominalnej, której wysokość jest zgodna ze Statutem Spółki oraz wpisem do Krajowego Rejestru Sądowego.

Według MSR 19 „Świadczenia pracownicze” odprawy emerytalne, rentowe oraz odpisy na fundusz socjalny tytułem przyszłych świadczeń dla pracowników, w związku z programem socjalnym dla emerytów i rencistów, Spółka kwalifikuje jako programy określonych świadczeń po okresie

zatrudnienia, natomiast nagrody jubileuszowe, odprawy pośmiertne oraz świadczenia wypłacane obecnym emerytom i rencistom z funduszu socjalnego zaliczane są do pozostałych świadczeń pracowniczych.

3. Gazprom – analiza sprawozdania finansowego z dnia 30.08.2016

Gazprom jest rosyjskim gigantem w sektorze paliwowym. Jest kluczowym dostawcą całej Europy Środkowej i Wschodniej. Korzystając ze wsparcia władz rosyjskich Gazprom dąży do wzrostu swojej pozycji ekonomicznej w państwach unijnych, między innymi poprzez angażowanie we wspólne projekty europejskich koncernów gazowych.

Spółka sporządza na koniec roku obrotowego zintegrowane sprawozdanie finansowe zgodnie z MSSR. Informacje o wycenie pochodzą ze sprawozdania półrocznego sporządzonego na dzień 30 sierpnia 2016 roku. Jednak spółka, we wprowadzeniu, zaznacza, że od 1 stycznia 2017 roku wprowadzi nowe zasady wyceny oraz ujmowania aktywów¹¹. Wymogi rachunkowości zostały zmienione w celu dostosowania rachunkowości do zarządzania większym ryzykiem.

Dotychczas przyjmowano zasadę, nakazującą ujmowanie zakupionych towarów oraz usług w cenie zakupu. Przychody ze sprzedaży wszelkich towarów i usług, muszą być wyodrębnione i osobno ujmowane, a także wszystkie upusty lub rabaty od ceny umownej muszą być ogólnie przydzielone do poszczególnych elementów. Koszty poniesione w celu zabezpieczenia umów z klientami muszą być ujęte jako składnik aktywów i amortyzowane w okresie użytkowania.

Spółka wycenia aktywa w cenie nabycia jednak aktywa finansowe muszą być podzielone na dwie oddzielne kategorie:

- ✓ aktywa, które będą aktualizowane w wartości godziwej,
- ✓ aktywa, które będą podlegały amortyzacji.

Decyzja o zakwalifikowaniu ma być dokonana w momencie początkowego ujęcia. Klasyfikacja zależy od modelu biznesowego jednostki zarządzającej oraz umownych cech instrumentu.

¹¹ Sprawozdanie finansowe PJSC Gazprom z dnia 30.08.2016.

4. Chevron Corporation – analiza raportu finansowego za rok 2015

Chevron Corporation jest amerykańską firmą zaliczaną do szóstki największych korporacji paliwowych świata¹². Zajmuje się wieloma aspektami przemysłu, takimi jak rafineria, wydobywanie, ale także marketing, transport oraz wytwarzanie energii.

Korporacja ta przy sporządzaniu raportu finansowego stosuje US GAAP. Zgodnie z tym wszystkie inwestycje krótkoterminowe są klasyfikowane jako dostępne do sprzedaży. Inwestycje, które są częścią środków pieniężnych spółki, a także posiadają termin zapadalności do trzech miesięcy, są zgłaszane jako „ekwiwalenty środków pieniężnych”. Lokaty bankowe o terminie zapadalności większym niż 90 dni są wykazywane jako „Lokaty terminowe”. Saldo inwestycji krótkoterminowych jest zgłaszane jako „zbywalne papiery wartościowe”.

Chevron Corporation ujmuje składniki aktywów w wartości godziwej. Firma wykorzystuje trzypoziomą hierarchię do pomiaru ich wartości:

- ✓ poziom 1. – ceny są porównywane do przeciętnych cen identycznych aktywów dostępnych na rynku,
- ✓ poziom 2. – są to ceny różniące się od tych znajdujących się na poziomie 1, jednak można je niekiedy bezpośrednio lub pośrednio zaobserwować na rynku,
- ✓ poziom 3. – są to ceny, których nie można zaobserwować na rynku, z powodu braku podobnych aktywów.

5. Wnioski

Jak widać na powyższych przykładach, sprawozdania finansowe w jednakowym sektorze mogą się bardzo od siebie różnić i wynika to nie tylko z przyjętych standardów. Porównując wycenę aktywów powyższych trzech spółek paliwowych można zauważyć znaczące różnice.

Spółka Lotos wycenia aktywa w cenie nabycia lub wytworzenia, a aktywa niematerialne są wykazywane jedynie wtedy, gdy w przyszłości możliwe będą korzyści ekonomiczne z ich tytułów. Okres użytkowania, metoda

¹² Coroczny raport Fortune 500.

amortyzacji oraz wartość końcowa składników aktywów poddawane są corocznej weryfikacji, a w razie konieczności korygowane na początku następnego roku obrotowego¹³.

Druga spółka, która również przy sporządzaniu bilansu korzystała z Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej, przy wycenie aktywów stosuje nieco odmienne zasady. Gazprom, podobnie jak Lotos, wycenia aktywa w cenie nabycia, jednak dzieli je na dwie odrębne części: na te, które będą podlegały amortyzacji, oraz na te których cena będzie aktualizowana zgodnie z obecną ceną godziwą.

Ostatnia porównywana spółka stosuje US GAAP. Zgodnie z tymi zasadami Chevron Corporation wycenia swoje aktywa w wartości godziwej. Jednak można również zaobserwować unikalny trójstopniowy podział szacowania cen.

Powyższe korporacje stosują porównywalne zasady wyceny. W każdej spółce występują jednak indywidualne sposoby na dodatkowe określenie wartości danych składników aktywów. Jest to związane zarówno z różnicą spowodowaną przez stosowanie różnych standardów rachunkowości, jak również z warunkami panującymi na odmiennych rynkach.

Zakończenie

Rachunkowość w różnych częściach świata ma różne oblicza. Wynika to z przepisów prawa, stosowanych standardów oraz wielu innych czynników. Standaryzacja rachunkowości mogłaby mieć miejsce, gdyby nie różnice między poszczególnymi krajami co do możliwości wyboru dostępnych metod prowadzenia rachunkowości¹⁴. Od roku 2005, dzięki odpowiednim rozporządzeniom Unii Europejskiej w krajach członkowskich zaczęło obowiązywać prawo rachunkowości pozwalające na wybór standardów. O ile stosowanie MSR/MSSF obowiązuje banki i jednostki działające w obrocie publicznym, o tyle pozostałe podmioty gospodarcze krajów członkowskich UE mają prawo wyboru standardów między krajowymi a międzynarodowymi.

¹³ Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Spółki Lotos za rok 2015. Dodatkowe informacje i objaśnienia.

¹⁴ A. Jaruga, *Międzynarodowe regulacje rachunkowości...*, s. 20.

wymi¹⁵. Jeśli chodzi o standardy międzynarodowe, czyli MSR oraz US GAAP – FASB (*Unites States of America Financial Accounting Standards Board*) wymieniła aż 255 różnic między amerykańskimi standardami GAAP a Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości¹⁶. Przykładem niezgodności między MSR oraz US GAAP są m.in. rozbieżności w wycenie zapasów. I tak na przykład założenia MSR stosują zasadę wyceny aktywów według wartości godziwej. W wielu krajach członkowskich UE działa dość silna tendencja do korygowania wybranych pozycji aktywów do poziomu wartości rynkowej. W USA stosuje się w bardzo szerokim zakresie metodę LIFO, która obniża zarówno zyski, jak i podatek dochodowy. Co prawda, MSR także dopuszcza możliwość stosowania metody LIFO w wycenie, jednak nie zaleca się jej stosowania, szczególnie w krajach, w których występuje wysoka stopa inflacji¹⁷. Okazuje się więc, że opracowanie sprawozdania z działalności własnej według zasad i standardów innego kraju (w którym lokowany był lub będzie kapitał) często jest bardzo kosztowne lub nawet niemożliwe, kiedy występują duże rozbieżności w zasadach rachunkowości.

Bibliografia

- Ambroziak M., *Zrozumieć sprawozdanie polskie, MSSF, US GAAP*, t.1, C.H Beck, Warszawa 2010.
- Buk H., *Informacja sprawozdawcza o jednostkach powiązanych według polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego, Katowice 2011.
- Jaruga A., *Międzynarodowe regulacje rachunkowości. Wpływ na rozwiązania krajowe*, C.H. Beck, Warszawa 2002.
- Kabalski P., *W kierunku globalnych standardów rachunkowości – dlaczego, jak i kiedy*, „Monitor Rachunkowości i Finansów” 2000.
- Misińska D., Kwiecień M., *Harmonizacja rachunkowości*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2000.
- Skonsolidowany raport roczny Grupy Kapitałowej LOTOS S.A. za rok 2015.

¹⁵ H. Buk, *Informacja sprawozdawcza o jednostkach powiązanych według polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego, Katowice 2011, s. 97.

¹⁶ Zob. P. Kabalski, *W kierunku globalnych standardów rachunkowości – dlaczego, jak i kiedy*, „Monitor Rachunkowości i Finansów” 2000, nr 2, s. 32–34.

¹⁷ D. Misińska, M. Kwiecień, *Harmonizacja rachunkowości*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2000, s. 64–65.

Sprawozdanie finansowe PJSC Gazprom z dnia 30.08.2016 r.

Turyńska J., *Standardy rachunkowości MSR – GAAP – Polskie ustawodawstwo*, Difin, Warszawa 2003.

Walińska E., Wencel A., Jurewicz A., Gad J., *Sprawozdanie finansowe według MSSF – zasady prezentacji i ujawniania informacji*, Warszawa 2011.

<http://www.frr.pl/news/330/poznaj-amerykanskie-standardy-rachunkowosci-us-gaapwywiad> [dostęp: 26.01.2017].

http://inwestor.lotos.pl/180/grupa_kapitalowa/o_grupie_lotos [dostęp: 10.02.2017].